

Examen HAVO 2014

tijdvak 1
donderdag 22 mei
9.00 - 12.00 uur

maatschappijwetenschappen (pilot)

Bij dit examen hoort een bijlage.

Achter het correctievoorschrift is een aanvulling op het correctievoorschrift opgenomen.

Dit examen bestaat uit 26 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 69 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Het Mulier Instituut heeft onderzoek gedaan naar onwenselijk gedrag in de sport. Het instituut geeft verschillende verklaringen voor veranderingen in meldingen van onwenselijk gedrag in de sport. Als voorbeeld wordt de hockeysport gegeven: een tak van sport die volgens het instituut al lang actief is op het gebied van sportiviteit en respect, maar waar verenigingen recent juist **meer** ongewenst gedrag waarnemen.

- 2p 3 Leg uit dat een actiever veiligheidsbeleid bij sportverenigingen kan leiden tot het waarnemen van meer ongewenst gedrag. Gebruik in je uitleg de begrippen referentiekader en selectieve perceptie.

Lees tekst 1.

Om ongewenst gedrag en excessen in de sport aan te pakken, heeft het kabinet een actieplan opgesteld.

- 2p 4 Geef aan waarom het actieplan van het kabinet past binnen integraal veiligheidsbeleid. Ondersteun je antwoord met een voorbeeld uit tekst 1.

Om ongewenst gedrag en excessen bij sportverenigingen te voorkomen, wordt er geëxperimenteerd met de inzet van sportpedagogen. Rotterdam was de eerste gemeente waar een sportvereniging ondersteuning kreeg van een sportpedagoog. In 2013 verscheen er een onderzoeksrapport van het Verwey-Jonker Instituut over de ervaringen met deze sportpedagogen. De doelstellingen van het beleid en een aantal conclusies uit het rapport staan in tekst 2 en 3. Een van de doelstellingen van het beleid is het stimuleren van een positief pedagogisch klimaat.

Lees tekst 1, 2 en 3.

Met de beantwoording van de vragen 5 tot en met 8 maak je een analyse van het vraagstuk zoals beschreven in tekst 1, 2 en 3.

Vraagstuk

- 2p 5 Leg uit dat er sprake is van een politiek vraagstuk. Gebruik in je uitleg een voorbeeld uit tekst 1.

Oorzaak

- 4p 6 Geef met behulp van twee kernconcepten een verklaring voor het vóórkomen van ongewenst gedrag en excessen in de sport. Gebruik in je verklaring bij elk kernconcept een voorbeeld uit tekst 2 of 3.

Beleid

- 6p 7 Leg uit dat in het beleid van het stimuleren van een positief pedagogisch klimaat de hoofdconcepten vorming, verhouding en binding te herkennen zijn. Gebruik in je uitleg:
- bij elk hoofdconcept een bijbehorend kernconcept;
 - bij elk kernconcept een voorbeeld uit tekst 2 of 3.

Oplossing

- 2p 8 In hoeverre zal het stimuleren van een positief pedagogisch klimaat bijdragen aan het verminderen van ongewenst gedrag en excessen in de sport? Leg je antwoord uit met behulp van:
- een theorie ter verklaring van criminaliteit;
 - een voorbeeld uit tekst 2 of 3.

Opgave 2 De publieke opinie over politiek en overheid

Bij deze opgave horen de tabellen 1 en 2 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft onderzoek gedaan naar de publieke opinie en heeft daarbij onder andere gekeken naar de opvattingen van burgers over het functioneren van politiek en overheid.

Bekijk tabel 1.

Bijna 80 procent van de respondenten geeft aan in sommige situaties voor een referendum te zijn. In hoeverre een referendum als wenselijk wordt gezien, is onder andere afhankelijk van de visie op politieke participatie. De ontwikkelingstheorie en de instrumentele theorie hebben elk een verschillende visie op de wenselijkheid van politieke participatie.

- 1p 9 Leg uit vanuit welke visie op politieke participatie een referendum vooral als **wenselijk** zal worden gezien. Gebruik in je uitleg een kenmerk van de gekozen visie.
- 1p 10 Leg uit vanuit welke visie op politieke participatie een referendum vooral als **onwenselijk** zal worden gezien. Gebruik in je uitleg een kenmerk van de gekozen visie.

Bekijk tabel 2.

Uit tabel 2 blijkt dat er verschillen zijn in de opvattingen over politiek en overheid tussen hoger en lager opgeleiden. Stel dat je zou willen onderzoeken welke verklaringen er zijn voor die verschillen.

- 4p 11 – Geef twee verschillen in opvattingen over politiek en overheid tussen hoger en lager opgeleiden zoals weergegeven in tabel 2.
– Geef voor elk verschil een mogelijke verklaring. Gebruik bij elke verklaring een verschillend politicologisch kernconcept.

De gegevens uit tabel 1 en 2 kunnen opgevat worden als een maatschappelijk vraagstuk. Dit vraagstuk kan met behulp van de hoofd- en kernconcepten van maatschappijwetenschappen ook beschreven worden als een vraagstuk van binding en verhouding.

- 4p 12 Leg met behulp van tabel 1 en 2 uit dat er sprake is van een bindingsvraagstuk en een verhoudingsvraagstuk. Gebruik in je uitleg:
– bij het ene vraagstuk een resultaat uit tabel 1 en bij het andere vraagstuk een resultaat uit tabel 2;
– bij het ene vraagstuk een politicologisch kernconcept en bij het andere vraagstuk een sociologisch kernconcept.

Opgave 3 Arbeidsmigratie in goede banen

Bij deze opgave horen de teksten 4 en 5 en tabel 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2004 trad een aantal landen uit Midden- en Oost-Europa, zoals Hongarije en Polen, toe tot de Europese Unie. Vanaf 2007 kregen arbeidsmigranten uit deze landen daarmee vrije toegang tot de Nederlandse arbeidsmarkt. Het vraagstuk van arbeidsmigratie uit Midden- en Oost-Europese landen staat in deze opgave centraal.

- 1p **13** Geef aan waarom de toetreding van Midden- en Oost-Europese landen tot de Europese Unie een voorbeeld is van globalisering. Gebruik in je antwoord het kernconcept globalisering.

Lees tekst 4.

In tekst 4 staat een aantal fragmenten uit een verslag van een commissie die onderzoek heeft gedaan naar arbeidsmigratie uit Midden- en Oost-Europese landen. In de tekst staan verschillende maatregelen om sociale uitsluiting bij arbeidsmigranten tegen te gaan. Sociale uitsluiting kent vier componenten. Een daarvan is een tekort aan materiële goederen.

- 2p **14** – Geef een maatregel uit tekst 4 die bedoeld is om een van de andere drie componenten van sociale uitsluiting tegen te gaan.
– Licht toe waarom die maatregel past bij de betreffende component van sociale uitsluiting.

Er zijn verschillende factoren die de maatschappelijke positie van arbeidsmigranten beïnvloeden.

- 4p **15** Leg aan de hand van tekst 4 uit dat zowel positietoewijzing als positieverwerving van invloed kan zijn op de maatschappelijke positie van arbeidsmigranten. Gebruik in je uitleg:
- de definities van positietoewijzing en positieverwerving;
 - uit tekst 4 een voorbeeld van positietoewijzing en een voorbeeld van positieverwerving.
- 2p **16** – Formuleer een standpunt over arbeidsmigratie binnen de Europese Unie dat past bij de liberale ideologie.
– Geef vervolgens een liberaal ideologisch uitgangspunt dat past bij het geformuleerde standpunt.

Lees tekst 5.

De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) heeft onderzoek gedaan naar arbeidsmigratie in Europa. De WRR onderscheidt verschillende migratiepatronen. In tekst 5 staat een aantal kenmerken van deze migratiepatronen.

Je kunt bij migrantengroepen de mate van binding met het land van herkomst en met het bestemmingsland meten met behulp van verschillende indicatoren.

- 3p 17
- Geef op grond van tekst 5 een indicator die de mate van binding van migrantengroepen met het **land van herkomst** kan meten.
 - Geef op grond van tekst 5 een indicator die de mate van binding van migrantengroepen met het **bestemmingsland** kan meten.
 - Geef aan waarom het indicatoren van **binding** zijn. Gebruik in je antwoord het hoofdconcept binding.

Migratie kan voor bijvoorbeeld Poolse arbeidsmigranten gevolgen hebben voor hun identiteit.

- 4p 18
- Leg uit dat werken en wonen in Nederland de Poolse identiteit van arbeidsmigranten uit Polen kan verzwakken, maar ook kan versterken. Gebruik in je uitleg:
- de definitie van het begrip sociale identiteit;
 - het kernconcept acculturatie;
 - een component van sociale uitsluiting.

Bekijk tabel 3.

De WRR concludeert dat er in landen als Italië een verschil is tussen het opleidingsniveau van arbeidsmigranten en het type werk dat zij verrichten. In tabel 3 staan percentages van het type werk dat Italiaanse burgers en arbeidsmigranten uit een aantal Midden- en Oost-Europese landen (EU-8-burgers) in 2006 en 2010 in Italië verrichtten, onderverdeeld naar opleidingsniveau. Hoofdarbeid wordt over het algemeen maatschappelijk hoger gewaardeerd dan handarbeid.

- 6p 19
- In hoeverre is op grond van tabel 3 de Italiaanse samenleving tussen 2006 en 2010 meer open of meer gesloten geworden voor Italianen en voor EU-8-burgers? Leg je antwoord uit met behulp van:
- een vergelijking tussen de situatie van Italianen tussen 2006 en 2010;
 - een vergelijking tussen de situatie van EU-8-burgers tussen 2006 en 2010;
 - een kenmerk van een gesloten samenleving en/of een kenmerk van een open samenleving.

Opgave 4 Veranderingen in het Nederlandse gezin verklaard

Bij deze opgave hoort tabel 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Het gezin in Nederland heeft in de jaren zestig, zeventig en tachtig van de vorige eeuw een aantal veranderingen ondergaan. In deze opgave staat de invloed van individualisering en modernisering op het gezin centraal.

Confessionele partijen maakten vanaf de Tweede Wereldoorlog tot aan 1994 onafgebroken deel uit van de Nederlandse regering.

- 2p **20** Noem twee kenmerken van het gezinsbeleid rond 1960 die in overeenstemming zijn met de confessionele ideologie.

Vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw is er sprake van toenemende individualisering en neemt het aantal echtscheidingen toe. Hierbij speelt de uitbreiding van het stelsel van sociale zekerheid een rol.

- 2p **21** Leg het verband uit tussen de uitbreiding van de sociale zekerheid enerzijds en de stijging van het aantal echtscheidingen anderzijds. Gebruik in je uitleg het kernconcept individualisering.

Individualisering en modernisering zijn van invloed geweest op de relaties tussen familieleden, bijvoorbeeld als het gaat om de motivatie om familieleden te helpen zoals in geval van ziekte.

- 4p **22** – Wat is het verschil tussen meer moderne en meer traditionele samenlevingen wanneer het gaat om de belangrijkste reden die mensen hebben om familieleden te helpen?
– Leg uit dat dit verschil tussen moderne en traditionele samenlevingen te verklaren is door de opkomst van de verzorgingsstaat. Gebruik in je uitleg het hoofdconcept binding.

Naast individualisering heeft secularisering bijgedragen aan veranderingen in samenlevingsvormen.

- 2p **23** Leg uit hoe secularisering vanaf de jaren zestig van de vorige eeuw van invloed is geweest op veranderingen in samenlevingsvormen. Gebruik in je uitleg twee veranderingen in samenlevingsvormen.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Bekijk tabel 4.

Het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft onderzoek gedaan naar veranderingen in de rolverdeling van mannen en vrouwen in het gezin. In tabel 4 staat weergegeven in hoeverre mannen en vrouwen in verschillende typen huishoudens studie/werk combineren met huishoudelijke taken in de periode 1975-1995. Dit noemt men taakcombinatie.

- 2p 24 Leg uit dat het proces van modernisering te herkennen is in tabel 4. Gebruik in je uitleg het kernconcept modernisering en een kenmerk van het moderne gezin.

Er zijn verschillende maatschappelijke factoren die van invloed zijn geweest op de veranderingen in taakcombinatie.

- 1p 25 – Geef een **economische** factor die van invloed is geweest op de veranderingen in het vóórkomen van taakcombinatie in de **tweeverdienershuishoudens** tussen 1975 en 1995.
- Geef aan hoe deze factor van invloed is geweest op deze veranderingen in de tweeverdienershuishoudens.
- 1p 26 – Geef een **sociaal-culturele** factor die van invloed is geweest op de veranderingen in het vóórkomen van taakcombinatie in de **kostwinnersgezinnen** tussen 1975 en 1995.
- Geef aan hoe deze factor van invloed is geweest op deze veranderingen in de kostwinnersgezinnen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.